ASBJØRNSEN I MOE / NORVEŠKE BAJKE

Iz zbirke

NORSKE FOLKE-EVENTYR

Ilustrirao

OTON GLIHA

S norveškoga preveo

JOSIP TABAK

P. CHR. ASBJÖRNSEN i JÖRGEN MOE

NORVEŠKE BAJKE

MLADOST
ZAGREB 1952

RADNIČKA BIBLIOTEKA
Mjesno Vijeće Zagreb
REV. 2003
REV/16
Invent. broj 25502
Sign. 839.5
Struka ASBJO

NORVEŠKE BAJKE

»Tipografija«, grafičko-nakladni zavod, Zagreb

ISTOČNO OD SUNCA I ZAPADNO OD MJESECA

IO jednom neki seljak nadničar, koji je imao punu kuću djece, tako da ih nije mogao valjano ni hraniti ni odijevati; sva mu djeca bila lijepa, no najljepša među njima najmlađa kćerka: nju krasila takva ljepota, da se nijedna s njome nije mogla mjeriti.

Jedne večeri, a bijaše četvrtak i kasna jesen, bjesnilo strašno nevrijeme: od tame nisi mogao vidjeti ni prsta pred nosom, a od kiše i vjetra sve su zidovi pucali. Sva je obitelj sjedila oko ognjišta, i svako je čeljade štogod radilo. Najedamput netko triput jako zakuca na vrata. Čovjek iziđe, da vidi, šta je, a kad otvori — pred njim velik bijeli medvjed.

— Dobar veče! — pozdravi bijeli medvjed.

— Dobar veče! — odzdravi mu čovjek.

— Bi li mi htio dati svoju najmlađu kćer? — upita medvjed. — Učinit ću od tebe takva bogataša, kakav si sada siromah.

Ne učini se čovjeku lošim, da bude tako bogat, ali pomisli, da najprije treba s kćerkom govoriti. I tako se vrati u kuću i reče, kako vani stoji velik bijeli medvjed: obećava silno bogatstvo, dobije li najmlađu kćer za ženu. Kćerka kaza *ne*, te ne htjede ništa o tome čuti. Čovjek opet iziđe te se sporazumje s bijelim medvjedom, da ovaj po odgovor navrati za tjedan dana.

Za to su vrijeme roditelji salijetali kćer te joj iznosili, do kakva će bogatstva svi doći i u kakvoj će sreći ona poživjeti — toliko su joj toga nagovorili, da je ona najposlije pristala. Oprala je i okrpila svoje jadno ruho, uresila se što je najbolje mogla i spremila se za polazak. A nije imala mnogo da ponese.

Kad dođe drugi četvrtak, eto ti uvečer bijelog medvjeda, da je vodi. Djevojka uze svoj zavežljaj i sjede medvjedu na leđa, a medvjed s njome uze put pod noge.

Pošto su malo odmakli putem, upita je bijeli medvjed:

— Je li te strah?

— Nije — odgovori ona.

— Dobro je — dočeka medvjed. — Samo se drži za moje krzno, pa je sve u redu.

Jahala je tako i jahala, dugo i podugo, dok napošljetku ne stigoše do neke goleme stijene. Tu bijeli medvjed pokuca, a u stijeni se otvoriše vrata, te oni uđoše u neke dvore. Bile ondje mnoge dvorane, u svakoj svijetlo gori, sve se sja od zlata i srebra. Zaustaviše se u nekoj

velikoj dvorani, u kojoj bijaše prostrt stol, a na stolu obilje i divota, kakve ne možeš zamisliti. Tu joj bijeli medvjed dade srebrno zvonce: ako samo štogod poželi, neka zazvoni, i sve će biti pred njom.

Kad je djevojka jela, osjeti umor i drijem poslije puta, a bijaše već i dobrano zanoćalo; zaželje da legne i da počine, te zazvoni onim zvoncem. Tek što je zazvonila, već se nađe u spavaonici, gdje bijaše raspremljena postelja, tako krasna, da je krasnije ne možeš poželjeti: svileno na njoj uzglavlje, a oko nje zastori sa zlatnim resama. Od zlata i srebra bilo sve, što se u ložnici nalazilo. No kad je djevojka legla i ugasila svijetlo, uđe unutra neki čovjek i leže kraj nje. Taj čovjek bio bijeli medvjed, koji je noću smio sa sebe skinuti krzno. Djevojka ga nije mogla nikad vidjeti, jer je uvijek ulazio istom onda, kad bi ona svijetlo ugasila, a nestajao, prije nego što zora svane.

Neko je vrijeme sve lijepo bilo, ali malo-pomalo djevojka postade sjetna i nevesela; snuždila se i rastužila, gdje po cio dan ide sama kao duh; napade je čama, i ona poče čeznuti za roditeljima i za sestrama. Bijeli ju je medvjed pitao, kakva joj je nevolja, a kad mu ona kaza, što je muči, on joj reče:

— Ima tome lijeka, ali mi moraš obećati, da sa svojom majkom ne ćeš nikad nasamo govoriti, nego jedino onda, kad je tkogod nazočan. Ona će te zacijelo uzeti za ruku, u nakani da te odvede u sobu, gdje može

s tobom nasamu govoriti. Ali ti ne smiješ to dopustiti, jer bi nas time oboje unesrećila.

Jedne nedjelje dođe bijeli medvjed i kaza, da mogu na put, u posjet njezinim roditeljima. I pođoše. Ona mu sjede na leđa, a on uze put pod noge. Podugo su išli i najposlije stigli pred veliku, bijelu kuću. Pred kućom trčale i igrale se njezine sestre, a sve na kući i oko nje bilo lijepo — milina pogledati.

— Tu ti žive roditelji — kaza joj bijeli medvjed. — Ne zaboravi, što sam ti ono rekao, jer ćeš nas inače oboje unesrećiti.

— Bože sačuvaj! Tä kako bih zaboravila! — odgovori djevojka.

Kad stiže pred kuću, djevojka uđe, a bijeli se medvjed okrenu i ode.

Neizmjerno se obradovaše roditelji, kad pred sobom ugledaše svoju kćer. Rekoše joj, kako nemaju riječi, da joj dovoljno zahvale na onom, što je za njih učinila. I poče iznositi sad ovo, sad ono, po čemu se vidi, kako im je svima dobro. A onda upitaše, kako njojzi. Ona odgovori, kako je i njoj dobro i kako ima svega, što joj srce ište. Ne znam kazati, što im je još govorila, ali ne vjerujem, da im je baš sve točno rekla.

Poslije podne, pošto su objedovali, dođe na red ono i zbude se onako, kako je bijeli medvjed i kazao: mati htjede u svojoj sobi s kćerkom nasamo razgovarati. Ali se kći sjeti, na što ju je bijeli medvjed upozorio, pa ne htjede s majkom onamo, nego reče:

— Što imamo razgovarati, možemo i ovdje.

No zbilo se, ni sama ne zna kako, da ju je mati najposlije navela, te joj valjade kazivati, što je i kako je.

Pripovjedi, kako joj uvečer, čim svijetlo ugasi, dolazi neki čovjek i liježe kraj nje; nikad ga još nije vidjela, jer on uvijek ode, prije nego što zora zabijeli. I eto, zbog toga se ona jedi, jer bi da ga vidi, a preko dana sama je samcata, pa joj je pusto i tužno.

— Uh! tä to bi mogao biti div — dočeka mati. — No ja ću te poučiti, šta ti je učiniti, da ga vidiš. Dat ću ti svijeću, ponijet ćeš je u njedrima; kad zaspi, upali je pa ga pogledaj, ali dobro pazi, da na nj ne kapne ni kap loja sa svijeće.

Kći uze svijeću te je sakri u njedra. Uvečer dođe bijeli medvjed po djevojku.

Pošto su malo poišli bijeli medvjed upita, nije li bilo onako, kako je kazao. Da, bilo je tako, djevojka nije mogla zanijekati.

— Ako si poslušala majčin savjet — proslijedi medvjed — onda i mene i sebe strovaljuješ u nesreću, pa je među nama svršeno.

— Ne, nisam, nikako — odgovori ona.

Kad su stigli kući i kad je djevoka legla, sve bijaše kao i uvijek: dođe neki čovjek i leže kraj nje. No u noći, kad je čula da čovjek čvrsto spava, ona ustade, kresnu kresivom i upali svijeću; priđe, da osvijetli čovjeka, i vidje, da je to najljepši kraljević što su ga ljudske oči ikad vidjele. On joj se toliko svidje, te pomisli, da joj

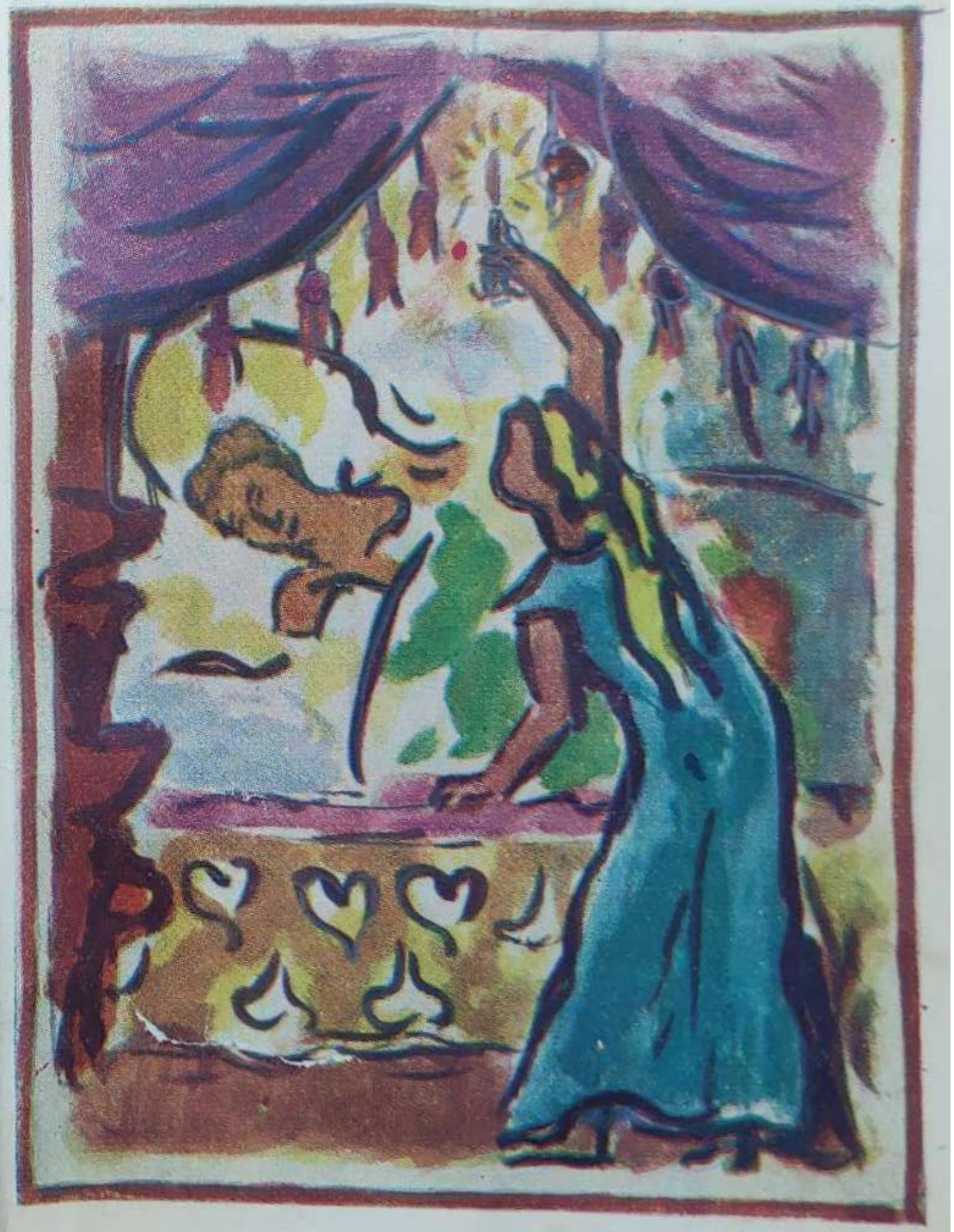

nema života, ako ga odmah ne poljubi. Što smislila, to i učinila, ali joj u nepažnji kapnuše tri kapi loja na njegovu košulju, i on se probudi.

— Ah, šta si učinila! — povika on. — Sad si nas oboje gurnula u nesreću! Da si samo godinu izdržala, bio bih spašen! Imam maćehu, ona me začarala, tako te sam obdan bijeli medvjed, a obnoć čovjek. Sad je između tebe i mene sve gotovo, moram maćehi. Ona živi na dvorima, što se nalaze istočno od sunca, a zapadno od mjeseca. Ondje je kraljevna s nosom tri lakta dugim, njome mi se valja oženiti.

Djevojka briznu u plač i kuknjavu, ali ne bijaše pomoći: kraljević morade svojim putem. Ona ga upita, može li ga pratiti.

— Ne, ne možeš — odgovori on.

— A zar mi ne možeš barem kazati put, kako bih te mogla potražiti? — priupita ona. — Tä to ću valjda smjeti?

Da, to je smjela, ali onamo nema nikakva puta. Dvori se nalaze istočno od sunca, a zapadno od mjeseca, a onamo ne će ona nikad stići.

Kad se ujutro probudila, nigdje traga ni kraljeviću ni dvorima. Djevojka se našla na maloj zelenoj čistini posred tamne, guste šume, a kraj djevojke bio zavežljaj s njezinim jadnim ruhom, štono ga bijaše ponijela, kad je onda od kuće odlazila.

Pošto je istrljala san iz očiju i pošto se dobrano isplakala, uze put pod noge. Pješačila je tako mnoge i

mnoge dane, dok najposlije ne stiže podno nekoga velikog brda.

Pod brdom sjedila neka starica i igrala se zlatnom jabukom. Djevojka upita staricu, zna li put do kraljevića, što je u svoje maćehe, a na dvorima, koji se nalaze istočno od sunca a zapadno od mjeseca; ondje je i kraljevna, u koje je nos tri lakta dug.

— Odakle ga ti poznaješ? — upitat će starica. — Jesi li ti možda ona, kojom se on imao oženiti?

— Jest, ja sam — odgovori djevojka.

— Ti si to dakle? — dočeka starica. — Tja, ništa ti ne znam više o njemu doli to, da živi na dvorima, što se nalaze istočno od sunca, a zapadno od mjeseca, ali ti ne ćeš nikad onamo stići. No dat ću ti svoga konja, da odjašeš do moje susjede: možda će ona znati da ti štogod kaže. Kad onamo stigneš, udari konja ispod lijevog uha i zapovjedi mu, da se kući vrati. Evo, uzmi i zlatnu jabuku.

Radnička biblioteka

Djevojka uzjaha konja i krenu. Dugo je i dugo jahala, dok naposljetku opet ne stiže podno nekoga brda. Brdu u podnožju sjedila starica sa zlatnim motovilom. Djevojka je upita, zna li put u dvore, što se nalaze istočno od sunca, a zapadno od mjeseca. Ta joj starica odgovori kao i prva: ništa ne zna o dvorima doli to, da leže istočno od sunca i zapadno od mjeseca.

— A onamo ne ćeš nikad stići — nadoveza žena. — No dat ću ti svoga konja, da odjašeš do moje susjede:

možda će ona štogod znati. Kad onamo dođeš, udari konja ispod lijevog uha i zapovjedi mu, da se kući vrati.

Tako reče te još djevojci dade zlatno motovilo i nadoveza:

— Može ti ustrebati.

Djevojka uzjaha konja i krenu. Dugo je i podugo jahala, golem put prevalila, te naposljetku i opet stigla podno nekoga velikog brda. Brdu u podnožju sjedila neka starica i prela na zlatnoj preslici. Djevojka je i opet upita, zna li put do kraljevića i gdje su dvori, što leže istočno od sunca, a zapadno od mjeseca. I sad bi jaše, kao što je bilo u dva prijašnja slučaja.

— Jesi li ti možda ona, kojom se kraljević imao oženiti? — upita je starica.

— Jest, ja sam — odgovori djevojka.

No ni ta starica nije bolje znala put negoli one dvije prije nje.

— Znam, da su dvori istočno od sunca, a zapadno od mjeseca, ali onamo ne ćeš nikada stići — kaza starica. — Nego, dat ću ti svoga konja, da odjašeš do istočnog vjetra i njega upitaš: možda je on ondje pozna, pa te može onamo otpuhati. A kad vjetru stigneš, samo udari konja pod uho: sam će se on vratiti.

Tako reče te djevojci još dade svoju zlatnu preslicu i napomenu:

— Tko zna, može ti ustrebati.

Djevojka je jahala mnoge dane, i podosta je vremena prošlo, dok je onamo stigla. No najposlije je stigla te istočni vjetar upitala, zna li on kazati put, što vodi kraljeviću, koji boravi istočno od sunca, a zapadno od mjeseca.

Da, i on je čuo za kraljevića i za one dvore, ali joj puta onamo ne zna kazati, jer nikada nije puhao do takve daljine.

— No ako ti je po volji — predloži joj istočni vjetar — mogu te odnijeti svome bratu, zapadnome vjetru: možda će on znati da ti štogod kaže, jer je mnogo snažniji i dalje dopire. Sjedi mi na leđa, pa ću s tobom onamo.

Djevojka učini, kako joj bi rečeno, i začas odande daleko odmače. Kad stigoše zapadnome vjetru, uđoše u njegov nastan, a istočni vjetar objasni, radi čega dolazi: doveo je sa sobom djevojku, koja bi da pođe za kraljevića s dvora, što se nalaze istočno od sunca, a zapadno od mjeseca; djevojka svuda traga za kraljevićem, a sad je eto istočnim vjetru došla zapadnome vjetru, da čuje, zna li joj on kazati gdje su dvori, o kojima je riječ.

— Ne, do takvih daljina nisam još nikada puhao — objasni zapadni vjetar. — Nego, ako ti je sa željom, mogu te odnijeti južnome vjetru, jer je on jači negoli ijedan od nas dvojice, i to mnogo jači, te dopire na daleko i široko: možda će on znati da ti kaže, što pitaš. Sjedi mi na leđa, pa ću te njemu odnijeti.

Ona tako i učini. Kako vjetar brzo leti, put im, dakako, nije dugo trajalo. Kad su cilju stigli, vjetar zapadnjak upita južni vjetar, zna li on djevojci kazati put u dvore, što leže istočno od sunca, a zapadno od mjeseca; to je eto djevojka, kojom se onaj kraljević treba da oženi.

— Tako? To je ta djevojka? — dočeka južni vjetar. — Daleko sam, doista, za svoga života dopirao, ali nikad nisam zapuhao do takve daljine. Nego ako ti je s voljom, mogu te odnijeti svome bratu, sjevernome vjetru; on je najstariji i najsnažniji među svima nama; ako on ne zna, gdje su ti dvori, onda ni u koga na svijetu ne ćeš odgovora dobiti. Sjedi mi na leđa, pa ću te njemu odnijeti.

Djevojka mu sjede na leđa, a on pojuri, da je sve hučalo i fijukalo. Nisu dugo putovali.

Kad stigoše onamo, gdje stoluje vjetar sjevernjak, ovaj se tako razmahao i razbjesnio, da se na dugo i široko na njegov dah sve ledilo.

— Šta želite? — ču mu se huka, tek što ih je ugledao, a njih od te huke prođoše hladni trnci.

— Ne treba da nas dočekuješ s tolikom hukom — ozva se južni vjetar: — tä ja sam to, i djevojka, kojom se htio oženiti kraljević s dvora, što se nalaze istočno od sunca, a zapadno od mjeseca; ona bi da te pita, jesi li ikad ondje bio i znaš li joj kazati put, jer bi htjela da pronađe kraljevića.

— Znam, gdje dvori stoje — dočeka vjetar sjevernjak. — Jedan sam jedini put onamo dotjerao listak s jasike, ali sam se tada toliko umorio, da mnoge i mnoge dane poslije toga nisam mogao puhati. No ako si upela da svakako onamo stigneš, te ako se ne bojiš mene, uzet ću te sebi na leđa pa ću pokušati da te onamo otpuhnem.

Djevojka kaza, da hoće i da mora na one dvore, ako se ikako onamo može. Nije je strah, a ne bi se bojala, makar i gore bilo.

— Dobro dakle — opet će vjetar sjevernjak. — Valja ti onda ovdje prenoćiti, jer treba da pred sobom imamo čitav dan, želimo li onamo stići.

Sutradan ranom zorom probudi sjevernjak djevojku, pa onda stade hučiti i toliko se osili i nadiže, da bijaše strahota. Zatim s njome pojuri zrakom s takvom brzinom, kao da će onoga časa stići na kraj svijeta. Posvuda se pod njima razmahivala takva oluja, da je rušila kuće i čupala stabla iz korijena. Kad su prohujali povrh mora, razbilo se na stotine brodova. Brzali su sve dalje i dalje, jurili u takve daljine, kakvih nitko ne može ni zamisliti, a još su uvijek letjeli vrh površja morskog. Sjevernjak se jureći i režući sve više umarao, pomalo jenjavao, tako da gotovo i nije hukao; stišavao se i padao, tako da su mu naposljetku valovi morski zapljuskivali pete.

— Bojiš li se? — upita vjetar djevojku.

— Ne, ne bojim se — odgovori ona.

Ne bijahu više daleko od kopna, a u vjetra bijaše još snage, da je djevojku mogao iznijeti na obalu, baš pod prozore dvorima, što stoje istočno od sunca, a zapadno od mjeseca. A tada je vjetar već bio tako iznemogao i slab, da je nekoliko dana morao počivati, prije nego što je mogao nazad.

Kad je opet objutrilo, djevojka sjede da se igra zlatnom jabukom pod prozorima onih dvora. Prvo biće, što ga je ugledala, bijaše nosata nakaza, kojom se kraljević imao oženiti.

— Hej ti! Šta želiš da ti dadem za tu zlatnu jabuku? — upita nosata kraljevna, kad je prozor otvorila.

— Nije na prodaju, ni za zlato ni za novac — odgovori djevojka.

— Šta bi onda za nju, kad je nedaš ni za zlato ni za novac? — opet će kraljevna. — Dat ću ti što želiš.

— Htjela bih kraljeviću, što je na tim dvorima — kaza djevojka, koja je došla sa sjevernim vjetrom. — Mognem li jednu noć provesti kraj kraljevića, dat ću ti jabuku.

Kraljevna joj uzvrati, kako može urediti, da joj se ta želja ispuni. I kraljevna dobi zlatnu jabuku.

No kad je djevojka uvečer ušla u dvoranu, u kojoj se nalazio kraljević, ovaj je već spavao. Zvala ga je i tresla, jadala je i plakala, ali ga ne mogaše probuditi.

jer ga uvečer bijahu uspavali nekim napitkom. A ujutro, kad je zora sinula, dođe dugonosa kraljevna i istjera djevojku.

Toga dana sjede djevojka pod prozore onih dvora i poče okretati svoje zlatno motovilo, pa se dogodi isto, što i dan prije. Kraljevna upita djevojku, šta ište za motovilo, a ona odgovori, da nije na prodaju ni za zlato ni za novac, no ako bi mogla noć provesti pokraj kraljevića, dala bi kraljevni motovilo. No kad je te noći ušla kraljeviću u odaju, on je i opet spavao, i ma koliko ga ona zvala i tresla, i ma koliko vikala i plakala, ne mogaše ga probuditi: kraljević je spavao kao da u njemu i ne bijaše života. A ujutro, tek što je zora zabijelila, eto ti dugonose kraljevne, da istjera djevojku.

I toga dana djevojka sjede dvorima pod prozore, da prede na zlatnoj preslici, a dugonosa kraljevna htjede i tu imati. Otvorila je prozor i upitala djevojku, šta traži za preslicu. Djevojka odgovori isto, što i u dva minula dana: da preslicu ne prodaje ni za zlato ni za novac, ali ako bi mogla gore kraljeviću, da kraj njega noć provede, dala bi je kraljevni. Ova kaza, da može, te od djevojke uze zlatnu preslicu.

Neke dobre duše, međuto, što su na onim dvorima bile zasužnjene, a nalazile se u dvorani tik do kraljevićeve, bijahu za dviju minulih noći čule kako neko žensko čeljade tužno plače i jada u kraljevićevoj odaji, pa

to rekoše kraljeviću. Kad je kraljevna uvečer došla s napitkom, koji uspavljuje, kraljević se pričinio kao da ga pije, ali ga je prolio iza sebe, jer je znao, šta je posrijedi. I tako, kad je djevojka ušla, kraljević bijaše budan. Ona mu sad morade pripovijedati, kako je na dvore došla.

— Došla si u pravo vrijeme — kaza kraljević — jer sutra treba da se vjenčam s kraljevnom. No ja ne želim nosate nakaze, i samo me ti možeš spasiti. Reći ću, kako mi je želja da vidim, je li mi zaručnica valjana, te ću od nje tražiti, da mi s košulje očisti tri lojane mrlje. Ona će, dakako, prionuti da pere, jer ne zna, da si mi ti košulju svijećom pokapala. A samo ruke dobrih duša mogu je oprati, a nikako ruke te čarobnjačke bagre. Kazat ću, kako ću za ženu uzeti samo onu djevojku, koja mi može oprati košulju, a dobro znam, da ti možeš.

Tu noć provedoše u radosti i veselju, a sutradan, kad se imala obaviti svadba, kraljević kaza:

— Najprije želim vidjeti, šta mi zaručnica umije.

— Dobro je, neka bude — prihvati maćeha.

— Imam lijepu košulju — proslijedi kraljević; — htio bih je obući za svadbu, ali su na njoj tri lojane mrlje: htio bih da se opere, a obećao sam, da ću se oženiti samo onom, koja ih može oprati. Ako mi zaručnica ne mogne košulje oprati, nije vrijedna da je uzmem za ženu.

Nema u tome teškoće, mišljahu mati i kći te prihvatiše pogodbu. Nosata kraljevna prionu da pere što je mogla bolje, ali što je više prala i trljala, sve to veće bivahu mrlje.

— Ne umiješ prati! — kaza njezina mati, koja bijaše stara čarobnica. — Pusti meni!

No tek što se primila posla, košulja postade još umrljanija, i što je stara više prala i trljala, sve to veće i crnije bivahu mrlje. Nato moradoše druge žene od one bagre na posao: prionuše da peru, ali što su dulje prale, košulja bivala sve prljavija, tako te naposljetku bijaše takva, kao da su je iz dimnjaka izvukli.

— Nijedna od vas nije ni za što! — kaza kraljević. — Vani pod prozorom sjedi neka bjelosvjetska djevojka: siguran sam, da je u pranju vještija negoli sve vi. Hej, djevojko, hodi ovamo! — pozva je kraljević.

Kad djevojka dođe, on će je upitati:

— Možeš li oprati ovu košulju?

— Ne znam — odgovori djevojka; — pokušat ću.

No tek što ju je dirnula i u vodu umočila, košulja pobijelje, te bijaše kao snijeg, što je istom pao, i još bjelja.

— Ti ćeš mi biti žena! — odluči kraljević.

A na to stara čarobnica toliko pobjesnje, da se od bijesa raspukla, a prsnu i dugonosa kraljevna i s njome sva ona bagra, jer odonda ništa više o njima ne čuh.

Kraljević i njegova zaručnica oslobodiše sve dobre duše, što bijahu na onim dvorima zatočene, ponesoše sa sobom zlata i srebra, koliko god mogahu nositi, te odoše daleko od dvorâ, što se nalaze istočno od sunca, a zapadno od mjeseca.

TRI LIMUNA

BILA jednom tri brata, kojima su roditelji umrli ne ostavivši ništa za sobom, tako te su sinovi morali u svijet, da se ogledaju za srećom. Starija se dvojica opremiše najbolje što mogahu, a najmlađega — kojega zvahu Ivo Zapećkar, jer je uvijek sjedio kraj ognjišta i sjekao luč — ne htjedoše sa sobom povesti. Pođoše tek što je zora prosvijela, ali kako god oni išli i hitjeli, Ivo Zapećkar stiže kraljevskim dvorima kad i njih dvojica.

Kad dođoše na dvore, zatražiše posla. Kralj im kaza, da nema za njih rada, ali kad su tako potrebiti, ipak će im dati da štogod rade — tä valjda će biti kakva posla na tolikim dvorima: mogu zabijati čavle u zid, a kad s time budu gotovi, mogu ih opet vaditi; a kad i to obave, neka u kuhinju nose drva i vodu.

Ivo se Zapećkar pokaza u poslu najmarljiviji, pa je prvi pozabijao svoje čavle u zid i prvi ih opet povadio, a isto tako bijaše najmarljiviji, kad dođe red, da se

nose drva i voda. Braća mu stoga bijahu zavidna pa smisliše i rekoše, kako je on ustvrdio za sebe, da kralju može pribaviti najljepšu kraljevnu, što je ima u dvanaest kraljevina (onom je kralju, naime, umrla kraljica, pa je ostao udovcem). Kad je obudovjeli kralj to čuo, zapovjedi Ivi Zapećkaru, da i učini, što je kazao; ako li pako ne može, odvest će ga na stratište i ondje mu glavu odrubiti.

Ivo Zapećkar odgovori, da nikad nije takvo što kazao niti pomislio; ali kad je kralj tako strog, ogledat će sreću. I zametnuvši se torbom punom hrane, uze put pod noge.

No tek što je malo odmakao kroza šumu, ućutje glad pa htjede okušati od hrane, što su mu je dali na dvorima. Baš se lijepo smjestio i sjeo pod neku jelu ukraj puta, kad eto ti došepesa nekakva starica te ga upita, šta ima u torbi.

— Meso i slaninu — odgovori momak; — ako si gladna, bakice, hodi i uzmi.

Ona mu zahvali i malo založi, a pošto utaži glad, kaza, da će mu se kadli-tadli za to odužiti — i odšepesa kroza šumu.

Pošto se Ivo Zapećkar nasitio, opet se zametnu torbom i pođe dalje. No nije daleko odmakao, kadli naiđe na sviralu. Pomisli, kako nije loše, što je ima, jer može putem svirati; i zaista nije dugo potrajalo, i on iz nje istisnu zvuk, a u koji čas to bijaše, povrvješe patuljci te svi u jedan glas zapitaše:

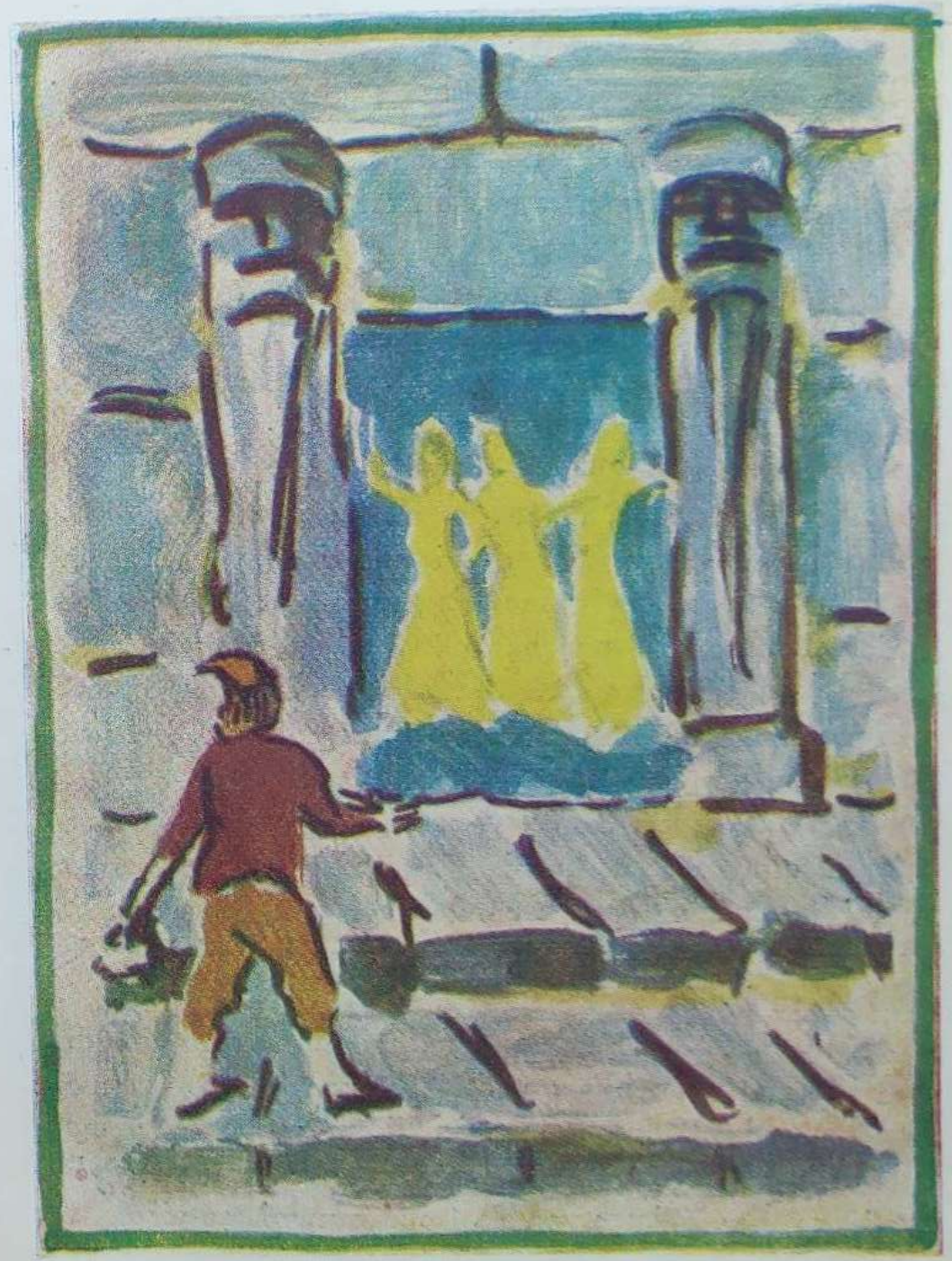

— Šta gospodar zapovijeda? Šta gospodar zapovijeda?

Ivo Zapećkar kaza, kako ništa ne zna o tome, da bi im on bio gospodar, ali ako bi baš da štogod zapovjedi, rad bi da mu pribave najljepšu kraljevnu, što je ima u dvanaest kraljevina.

— Nije to ništa osobito — dočekaše patuljci.

Ta dobro su znali, gdje se ona nalazi; lako će mu pokazati put, pa može sam po nju, jer oni nemaju moći da je dodirnu. Pokazaše mu put, a on pođe te zdravo i veselo onamo stiže.

Nikoga ne nađe, da mu se na putu ispriječi. Ono, kamo bijaše stigao, bili dvori gorskih divova, a na dvorima bile tri prekrasne kraljevne. No kad Ivo Zapećkar onamo uđe, one kao da su odjednom pomahnitale, te počeše jedna oko druge oblijetati, baš kao zaplašene ovčice, pa se najposlije prometnuše u tri limuna, što stajahu na prozoru.

Sneveseli se Ivo Zapećkar i rastuži s onoga, što vidje, tako te nije znao, ni kud bi ni što bi. No kad je malo razmislio, uze limunove pa ih stavi u džep. Pomisli, kako mu ne će biti na odmet, ako putem ožedni, jer je čuo, da su limunovi kiseli.

Pošto je malo popoišao, postane mu vruće, te on ožedni. Nigdje ne bijaše vode, tako te nije znao, čime bi žeđ ugasio. Padnu mu na um limunovi, te on uzme jedan i u nj zagrize. A kad tamo, to u limunu sjedi kraljevna, pomolila se van do ispod ramenâ, te viče:

— Vode! Vode!

Ne dobije li vode, valja joj umrijeti. Tako govori kraljevna iz limuna. A momak, baš kao da je izvan sebe, pojuri svuda naokolo, u potrazi za vodom. Ali vode ondje nije bilo, pa je nije mogao ni naći; a kraljevna nato umrije.

Pošto je opet neko vrijeme išao, postade mu još vruće, te još više ožednje. I kako nije nalazio ništa, čime bi mogao žeđ ugasiti, uze drugi limun i zagrize. I u njemu je sjedila kraljevna, pomolila se van do ispod ramena, a bila još ljepša negoli prva. I ona je vapila za vodom i vikala, ne dobije li vode, odmah joj valja umrijeti. Ivo Zapećkar pojuri svuda naokolo, zaviri pod kamenje i mahovinu, ali vode nigdje ne nađe, tako te i ta kraljevna morade umrijeti.

Učini se Ivi Zapećkaru, da sve ide sa zla na gore, a tako i bijaše, jer što je dalje išao, vrućina bivala sve to veća. Sva okolica bila suha, ispucala od suše, kapi vode nigdje ni zalijeka. Bijaše momku, da skapa od žeđi. Dugo se i dugo sustezao da zagrize u posljednji limun, ali mu naposljetku ne preosta ništa drugo. Kad je dakle zagrizao, pojavi se treća kraljevna, najljepša u dvanaest kraljevina. I ona povika, da joj valja odmah umrijeti, ne dobije li vode.

Razletio se Ivo Zapećkar svuda naokolo u potrazi za vodom, ali se sada namjerio na kraljeva mlinara, a ovaj mu pokaza put na jezerce kraj mlina. Kad s njome stiže na ustavu povrh mlina i kad joj dade vode, kraljevna

sasvim izide iz limuna, a bješe gola golcata. Ivo Zapećkar morade joj dati svoju kabanicu, a ona se njome odjenu pa se sakri u neko drvo. Momak ni časka ne počasi, već poteče na kraljevske dvore: tä valjalo mu ondje za nju uzeti haljine te kralju donijeti dobar glas i pripòvjediti mu, šta je i kako je bilo.

Dok je Ivo Zapećkar brzao svome cilju, na ustavu vrh mlina došla kuharica, da vode zahiti. Kad kuharica spazi lijepo lice, što se u vodi oglédalo, pomisli, da je njezino, pa se toliko obradova, da je od puste radosti počela poigravati i poskakivati: tä bijaše sretna gdje postade tako lijepa.

»Đavo neka nosi vodu, a ne ja, koja sam tako lijepa!« — kaza kuharica i odbaci čabre, s kojima bijaše na vodu došla.

No odjednom opazi, da lice, što se u vodi ogléda, nije njezino, nego one kraljevne, što je na drvetu sjedila. Kuharica se silno razljuti te onako goropadna svuče kraljevnu s drveta i baci je u jezero, a sama se zaogrnu kabanicom Ive Zapećkara i uspe se na drvo.

Kad dođe kralj i ugleda ružnu, crnu kuharicu, stade se mijenjati u licu, jer se časom crvenio, a časom bi opet blijedio, ali kad ču gdje kazuju, kako je to najljepša, što je ima u dvanaest kraljevina, i njemu se samom učini, da nema druge nego u to vjerovati, jer bit će da se tude nešto krije; osim toga, činilo mu se, da drukčije ne bi bilo pravo prema Ivi Zapećkaru, koji je tolike muke premučio, dok ju je našao. S vremenom će se možda

Radnička biblioteka

i proljepšati, mišljaše kralj u sebi, pogotovo kad se nakiti i u lijepo ruho odjene. I tako je najposlije povede sa sobom na dvore.

Čim stigoše na dvore, odmah poslaše po vlasuljarke i po švelje, te ove kuharicu uresiše i obukoše kao kakvu kraljevnu, no ma koliko je prale i kitile, ona svejedno ostade crna i ružna, a takva je i dandanas.

Nakon malo vremena sluškinja iz kuhinje pođe na ustavu, da zahvati vode, a kad izvuče čabar, nađe u njemu veliku srebrnu ribu. Odmah je donese u kraljevske odaje i ondje je pokaza kralju, a kralj reče, da je divna. No ružna kraljevna kaza, da je to nekakva čarolija i da s ribom smjesta treba na vatru, da izgori; još rugoba priklopi, kako je odmah opazila, da je čarolija posrijedi.

Spališe ribu, a sutradan u pepelu nađoše grumen srebra. Sluškinja i opet poteče gore, da to čudo kralju pripovjeda, a kralj, kad ču, osta zadivljen. No lažna kraljevna opet svoje te svoje, kako je čarolija posrijedi i kako grumen treba zakopati na smetljištu. Kralj ne htjede, ali mu ona ne dade mira, dok ne bijaše na njezinu. I tako kralj naposljetku odredi, da se učini, kako ona želi.

Kad je drugo jutro objutrilo, a to iz gomile smeća, gdje su zakopali onaj grumen srebra, izrasla prekrasna lipa, lišće na njoj trepeće i srebrom se prelijeva. Ispričaju kralju, što se zbilo, a on se silno zadivi. No ružna kraljevna opet kaza, kako to nije drugo doli čarolija i

kako lipu treba odmah posjeći. Kralj ne htjede, da se tako učini, ali je kraljevna toliko dodijavala, da je naposljetku i tu bilo na njezinu.

Sluškinje bijahu došle, da nakupe triješća od lipe, kako bi njime vatru potpaljivale, ali im se drvo pretvorilo u samo srebro.

— I ne treba da išta o tome kazujemo, bilo kralju, bilo kraljevni — predloži jedna između njih — jer ćemo i s time morati u oganj, da izgori i da se pretopi. Bolje da srebro spremimo u svoje sanduke: može nam dobro doći, kad se pojavi kakav prosac, pa nam se valjadne udati.

Sve bijahu u tome suglasne. No pošto su neko vrijeme nosile srebro, ono odjednom neobično oteža. Kad htjedoše pogledati, odakle to, triješće se pretvorilo u dijete, koje se malo zatim prometnu u najljepšu kraljevnu, koja se ikad vidjela.

Sluškinje mogahu vidjeti, da se tude nešto krije; dadoše kraljevni haljine pa pohitješe po momka, kojino imaše dovesti najljepšu kraljevnu, što je ima u dvanaest kraljevina, te mu pripòvjediše, što se zbilo.

Kad stiže Ivo Zapećkar, lijepa mu kraljevna kaza, što je i kako je bilo, ispriča mu, kako ju je kuharica bacila u jezero, a ona se pretvorila u ribu, pa u grumen srebra, u lipu i u triješće; tako mu objasni da je ona prava kraljevna.

Ne bijaše lako doći s njome kralju, jer se ružna crna kuharica neprestano uza nj nalazila, bilo kasno ili rano.

No najposlije smisliše ovako: kazaše kralju, da je od susjednog kralja došlo do objave rata. I zaista, kralj iziđe iz svojih odaja, a kad vidje lijepu kraljevnu, toliko se u nju zagleda, da je odmah htio prirediti svadbu. Kad je saznao, šta je ružna, crna kuharica učinila od lijepe kraljevne, zapovjedi da zločinku strpaju u bačvu načičkanu klincima i da je tako provaljaju. Nato proslaviše svadbu, da se čula i pričala u dvanaest kraljevina.

MOMAK KOJI JE MORAO TRI GODINE SLUŽITI BEZ PLAĆE

IO jednom neki siromah, koji je imao sina jedinca, a taj mu bio tako lijen i nezgrapan, da nikakva posla nije ni htio ni znao.

»Ne želim li toga lijenčinu hraniti čitava svog života, treba da ga pošaljem daleko, gdje ga nitko ne zna«, govorio otac u sebi. »Bude li jednom daleko od kuće, ne će lako natrag pogoditi.«

I čovjek uzeo sina za ruku pa ga vodio daleko i široko po svijetu nudeći ga u službu. No nitko ga nije htio.

Pošto su dugo tako obilazili, dođoše nekome bogatašu, o kojem se kazivalo da sedam puta okrene šiling, prije nego što se od njega odvoji. Taj je htio momka za slugu, ali da mu tri godine služi bez plaće, a kad to vrijeme izmine, gospodar će dva dana zaredom rano u grad, te će kupiti ono, što najprije ugleda, a trećeg će

sam momak onamo, da i on kupi, što prvo vidi; sve tri stvari, što se tako kupe, bit će momku umjesto plaće.

Momak je služio tri godine i za to se vrijeme pokazao boljim, nego što se mislilo. Nije doduše bio uzorit sluga, ali ni gospodar ne bijaše od najboljih, jer je pustio momka da sve ono vrijeme ide u istoj odjeći, u kojoj je i došao, tako da se više i nije moglo govoriti o nekakvu ruhu, jer na momku bijaše zakrpa do zakrpe.

Kad je došao dan, da se ide u kupovinu, gospodar se zaputi u grad što je samo mogao ranije. »Skupe se stvari vide jedino po danu; nitko s njima ne će na cestu tako rano«, reći će gospodar u sebi. »I ovako me još može skupo stati, jer mi valja kupiti, na što se namjerim.«

U gradu je na ulici najprije susreo neku staricu, što je nosila košaru, a na košari bio poklopac.

— Dobro jutro, bakice — pozdravi je čovjek.

— Dobro jutro, gazda — otpozdravi starica.

— Šta ti je u košari? — upita čovjek.

— Zar bi htio znati? — dočeka žena.

— Bih, jer treba da kupim, na što najprije naiđem — prihvati čovjek.

— Ako bi da znaš, onda kupi! — odvrnu starica.

— Šta stoji? — opet će čovjek.

— Četiri šilinga — odgovori žena.

Cijena mu se ne učini visokom, te ostade pri njoj. Otklopi poklopac, a to u korpi sasvim mlado štene.

Kad se čovjek iz grada vratio kući, na vratima stajao momak, nestrpljiv i radoznao, kakvu li će dobiti plaću za prvu godinu.

— Zar ste se već vratili, gospodaru? — upita momak.

— Jesam — odgovori gospodar.

— A šta ste to kupili? — opet će momak.

— Nije doduše nikakva rijetkost, što sam kupio, te ne znam, treba li da to i pokazujem — odgovori gospodar; — no kupio sam ono, na što sam najprije naišao, a to je psić.

— Od srca vam hvala — dočeka momak — jer oduvijek pse jako volim.

Drugog dana ne bijaše ništa bolje. Gospodar je i opet izišao ranom zorom, pa tek što je u grad stupio, susrete staricu s košarom.

— Dobro jutro, bakice — pozdravi je čovjek.

— Dobro jutro, gazda — zaželje mu starica.

— Šta ti je to jutros u košari? — upita čovjek.

— Kupi, ako bi da znaš! — kaza starica.

— Šta stoji? — opet će čovjek.

— Četiri šilinga — odgovori žena.

»Uvijek ista cijena«, pomisli čovjek pa kaza:

— Dobro je, daj ovamo — a bijaše uvjeren, da će danas kupiti štogod bolje negoli jučer. Kad podiže poklopac, a to u korpi sitno mače.

Kad se vratio kući, momak opet stajao na vratima, da vidi, kakva li ga plaća stiže za drugu godinu.

— Zar ste se već vratili, gospodaru? — dočeka ga momak.

— Jesam — odgovori gospodar.

— Što ste danas kupili? — opet će momak.

— Ništa bolje negoli jučer — odgovori gospodar — ali sam uradio, kako smo se pogodili: kupio sam ono, na što sam najprije naišao, a bijaše to ovo mače.

— Bolje niste ni mogli — dočeka momak — jer mačke oduvijek volim, koliko i pse.

»Nisam loše prošao«, pomisli čovjek; »ali će drukčije biti, kad momak pođe sam u kupovinu.«

Trećeg dana bijaše red na momku, pa se on zaputi. Tek što je ušao u grad, susrete onu istu staricu s košarom.

— Dobro jutro, bakice! — pozdravi je momak.

— I tebi, momče — uzvrati starica.

— Šta to imaš u košari? — upita je momak.

— Želiš li znati, a ti kupi! — dočeka žena.

— Je li na prodaju? — opet će momak.

Starica kaza, da jest, i da stoji četiri šilinga, te se i pogodiše.

»Nije mi loša kupovina«, pomisli momak, »jer mi valja kupiti, na što prvo naiđem.« Htjede uzeti, što je u košari, ali ga starica preteče:

— Tvoja je i pita i tepsija, to jest i košara i ono, što je u njoj. Ali ne zaviruj, dok ne stigneš kući! Jesi li čuo?

— Dobro je, ne ću, razumio sam — uvjeravaše momak.

No kad se kući vraćao, neprestano je kopkalo u njemu, da vidi, šta je u košari. Sve je o tom premišljao, i najposlije nije mogao odoljeti, nego pođe da zaviri. Odmaknu malo poklopac, sasvim malo, no tek što ga je odmakao, iz košare iskoči malen gušter te pojuri cestom, da je sve šuštalo — a u košari ništa više.

— Stani, čekaj, ja sam te kupio! — povika momak.

— Ubodi me u rep! Ubodi me u rep! — vikaše gušter.

Momak ne bijaše lijen, već poteče za njim pa mu zabode nož u rep, baš kad se gušter htio uvući u neku pukotinu u zidu — a u taj isti čas od guštera postade čovjek, tako lijep i naočit, kao da je kakav kraljević, a to zapravo i bijaše.

— Sad si me spasio i sa mene skinuo čarolije — prozbori mu kraljević. — Ona žena, s kojom si trgovao ti i tvoj gazda, vještica je, koja me pretvorila u guštera, moga brata u psa, a sestru u mačku.

»Da, čudnih li stvari!« pomisli momak.

— Jest — proslijedi kraljević; — vještica se baš zaputila, da nas baci u more, da se ondje utopimo. No ako bi tkogod naišao, pa nas htio kupiti, morala nas prodati po četiri šilinga. Eto, tako je bilo. A sad hajde sa mnom, mome ocu na dvore, da te nagradi za ono, što si učinio.

— Zacijelo je donde veoma daleko — pripomenu momak.

— Ne, nije — uvjeravaše ga kraljević; — eno ondje je — i pokaza na visok brijeg u daljini.

Išli su što mogahu bolje, ali ipak bijaše dalje, nego što se činilo: istom su u kasnu noć stigli. Kraljević pokuca na vrata.

— Tko to kuca na moja vrata i san mi razbija? — ču se glas iz brijega. A glas taj bio tako gromak, da se zemlja tresla.

— Otvori oče, ja sam, tvoj sin, što se evo vraća — javi se kraljević.

Otac pohitje i sav radostan otvori.

— Već sam mislio, da si na dnu mora — kaza starac.

— A gle! nisi sam!

— To je momak, koji me izbavio — objasni kraljević. — Zamolio sam ga, da pođe sa mnom, kako bi ga ti nagradio.

»Za to ćemo se već pobrinuti«, mišljaše starac, te ih pozva:

— Hajte, uđite, pa se lijepo odmorite.

Uđoše i sjedoše, a starac na vatru baci naramak cijepana drveta i dvije-tri klade, tako te se od plamena rasvijetli svaki kut kao u pô bijela dana, a gdje god pogledaše, bijaše sama krasota. Nešto takvo nije momak nikad vidio, a onakva jela i pila, kakvo im je stari donosio, nije još nikad kušao. Zdjele i pladnjevi, pehari i vrčevi — sve bijaše od samoga zlata i srebra.

Mladiće nije trebalo nuditi: jeli su i pili i lijepo se zabavljali, a spavali do kasno sutradan. Prije nego što se momak probudio, starac mu već donio jutarnje piće u zlatnoj kupi. Pošto je momak navukao svoje jadno ruho i pošto se najeo, starac ga povede naokolo te mu sve pokaza; ne zaboravi mu spomenuti, da može uzeti, što mu srcu drago, kao nagradu, zato što je izbavio kraljevića. A bijaše ondje šta i vidjeti, i još više ponijeti — časne mi riječi.

— Šta želiš? — upita ga kralj. — Možeš uzeti što ti drago: tä vidiš, da imaš odakle.

Momak reče, da će najprije razmisliti i s kraljevićem govoriti. I to mu bi ostavljeno na želju.

— Sad si zacijelo vidio mnoge divote — dočeka ga kraljević.

— Jesam — potvrdi momak — ali ded mi kaži, šta bih od sve one divote sa sobom ponio; tvoj otac veli, da mogu birati.

— Od svega što si vidio, ne treba ništa da uzmeš — kaza kraljević. — U mog je oca malen prsten na ruci: traži, neka ti njega dade.

Momak tako i učini: zamoli kralja, da mu dade mali prsten, što ga nosi na prstu.

— To je najdragocjenije od svega, što imam — dočeka kralj; — ali sin mi je, dakako, još draži, pa ću ti stoga dati prsten. Znaš li, kakva se moć u njemu krije?

— Ne znam — odgovori momak.

— Dok ti je na prstu, možeš imati sve, što zaželiš — objasni mu kralj.

Momak lijepo zahvali, a kralj mu i kraljević zaželješe sretan put i opomenuše ga, da dobro pazi na prsten.

Nije daleko odmakao cestom, kadli mu na um pade da okuša, šta prsten može. I tako zaželje, da se odjene u novo, od glave do pete. Tek što je to zaželio, već bijaše u novom ruhu, divan i sjajan poput srebrnjaka, što je istom skovan. A onda pomisli: »Zgodno bi bilo, da se sada našalim s ocem: nije baš bio ljubazan, dok bijah kod kuće.«

I zaželje, da se nađe pred vratima očinske kuće, isto onako odrpan, kakav bijaše prije. I u isti taj čas stajaše ondje.

— Dobar dan, oče, i hvala ti na onom, što je bilo — oglasi se sin.

No kad otac vidje gdje dolazi još odrpaniji, nego što bijaše, kad je odlazio, naljuti se i poče grditi:

— Od tebe nikad ništa, kad ni za sve vrijeme, što si izbivao, nisi stekao krpe, da se odjeneš!

— Nemoj se, oče, ljutiti — dočeka momak: — po dronjcima ne smiješ misliti, da sam propalica. Sad ćeš na kraljevske dvore, da u kralja zaprosiš kćer meni za ženu.

— Hajde, šta se rugaš i budališ! — ukori ga otac.

No momak uzvrati, da misli ozbiljno, te dohvati brezovu granu i pogna oca na kraljevske dvore, tako da je starac spotičući se upao u dvoranu baš pred kralja.

— Šta je, kakva ti je nevolja, dobar čovječe? — dočeka ga kralj. — Ako ti je tko nepravdu nanio, ja ću ti pravdu priskrbiti.

Starina kaza, da nije nepravda posrijedi, već drugo, te iznese, kako ima sina, koji mu je na najveću brigu; nikad ništa od njega, a sad je eto i ono malo pameti izgubio:

— Ta evo me brezovom granom dotjera dvorima na vrata, te mi zaprijeti, ne isprosim li mu kraljevu kćer . . .

— Umiri se, dobar čovječe — prekide ga kralj. — Deder ovamo toga sina, nek preda me dođe, da vidimo, kako ćemo se pogoditi.

Momak upade pred kralja, a tako je pohitio, da su dronjci na njemu lepršali.

— Hoću li dobiti tvoju kćer? — istrese momak.

— Treba da se o tome još porazgovorimo — uzvrati kralj. — Tko zna, da li ti nju zaslužuješ, ili ona tebe.

»Vidjet ćemo!« mišljaše momak u sebi.

Baš nedavno u luku uplovio velik brod, što je stigao iz tuđine; mogao se vidjeti s prozora kraljevskih dvora.

— Evo, da vidimo — proslijedi kralj: — ako u sat-dva možeš sagraditi isti onakav brod, kakav je dolje u fjordu; da mu bude u svemu nalik, a isto onako lijep, možda ćeš dobiti moju kćer.

— Samo kad nije ništa više! — dočeka momak, pa izduhnu iz odaje i odjuri na obalu.

Na obali sjede na gomilu pijeska, a pošto je podugo tako sjedio, zaželje, da se u fjordu stvori potpuno opremljen brod, s jarbolima i jedrima i svom ostalom opremom, i u svemu da bude sličan brodu, što je ondje usidren.

Tek što je to poželio, stvori se brod u fjordu, a kad kralj vidje gdje su dva umjesto jednoga, dođe na obalu, da izbliza vidi, šta je posrijedi. Kad stiže onamo, ugleda momka gdje stoji u čamcu, s metlom u ruci, kao da će očistiti, ako je još gdjegod kakva mrlja, i na kraju osvjetlati grbove.

Kad momak opazi kralja na obali, odbaci metlu i povika:

— Brod je evo gotov! Hoću li sada dobiti tvoju kćer?

— To je s brodom u redu, a što se tiče kćeri, valja ti još jednu kušnju izdržati — odgovori kralj. — Sagradiš li za sat-dva dvore, kao što su moji, onda ćemo vidjeti.

— Samo kad nije ništa gore! — odvrnu momak i ode odande.

Pošto se naokolo prošetao toliko, da se već bijaše primakao određeni sat, momak zaželje, da se ondje stvore dvori, kao što su kraljevski. Ne potraja dugo, a ondje već stajali dvori — možeš vjerovati.

Tek što se to zbilo, eto ti kralja, s kraljicom i kraljevnom, da pogleda nove dvore. Momka i opet zateče gdje vitla metlom i čisti.

— Evo su dvori gotovi! — povika momak. — Hoću li je sada dobiti?

— To je s dvorima u redu — odgovori kralj. — Hajde da uđemo pa da porazgovaramo.

Vidio kralj gdje momak zna više negoli se samo najesti, pa uze smišljati, kako bi ga se otarasio.

Kralj pođe naprijed, za njim kraljica, a kraljevna baš pred momkom. I dok su tako išli, momak zaželje da bude najljepši na svem svijetu, a što poželje, to mu se odmah i ispuni. Kad kraljevna vidje, u kakva se krasnika odjednom prometnuo, gurnu laktom kraljicu, a ova opet kralja, pa pošto su se sve troje dovoljno načudili, shvatiše, da je taj momak nešto više negoli samo onaj odrpanac, kakav im se najprije prikazao. Sporazumješe se među sobom, da se kraljevna prema njemu pokaže ljubazna, eda bi kako saznala, šta je s njime.

Kraljevna je tako i činila i od puste se ljubaznosti pretvorila u med i šećer, neprestano je obilazila oko momka te mu se umiljavala i kazivala mu, kako ni dan ni noć ne može biti bez njega. Kad je bilo k večeru toga prvog dana, kraljevna mu umiljato kroz uši provuče:

— Eto ćemo nas dvoje biti svoji, pa kad je tako, ne treba da preda mnom imaš kakve tajne; ne smiješ mi kriti, kako si namaknuo sve te krasote.

— I onako ćeš uskoro saznati — uzvrati joj momak. — Čekaj, da najprije budemo muž i žena, jer prije toga ništa ne kazujem.

Sutradan uvečer kraljevna stala jadati i kukati; vidi ona jasno, veli, kako je njemu malo do nje stalo, kad joj ne će da kaže ono, za što ga ona moli; kako li je onda to s njegovom ljubavi prema njoj, kad joj u takvoj sitnici ne će želji da udovolji. Dodijalo momku, pa da je umiri, pripovjedi joj sve, što je posrijedi. A ona ne budi lijena, te s novošću otrča kralju i kraljici. Dogovoriše se, kako će momku skinuti prsten s prsta. »A kad se domognemo prstena«, pomisliše, »ne će nam biti teško, da se riješimo momka.«

Kad se usutonilo, eto ti kraljevne k momku s napitkom, što čovjeka uspavljuje; kaza, kako mu donosi ljubavni napitak, jer joj se čini, da je on ne voli koliko bi trebalo. Momak ne misleći ni na kakvo zlo, ispi napitak, a kako ga ispi, onog časa zapade u tako tvrd san, da se, štono riječ, ne bi prenuo, sve kad bi se kuća na nj srušila. Kraljevna mu nato skinu prsten s prsta i sebi ga natače, te onda poželje, da se momak nađe gdje leži na cesti, na gomili smeća, a njoj da se, umjesto njega, stvori najljepši kraljević na svijetu. Kako poželjela, tako i bilo.

Nakon nekog vremena momak se probudi, pa se začudi, kad vidje da leži na gomili smeća. Ponajprije pomisli, da je sve samo san, ali kad opazi da nema prstena,

pojmi, što se zbilo, te pade u takav očaj, da je potrčao prema moru, u nakani da u vodu skoči i da se utopi. Kako je namjerio na obalu, na putu susrete mačku, što mu je gospodar bijaše kupio.

— Kamo si namjerio? — upita ga mačka.

— U more, da se utopim — odgovori joj momak.

— Nemoj tako — proslijedi mačka; — opet ćeš ti do svog prstena.

— Kad je tako... — promuca momak, ali mačka već zagrebla putom. Kako je išla, odjednom naišla na miša, pa će ovome:

— Sad ću te zgrabiti!

— Nemoj, molim te — procvilje miš — pa ćeš dobiti prsten.

— Kad je tako...

Elem, pošto se svatko na kraljevskim dvorima zavezao u san, miš pođe naokolo šuljajući se i tražeći, gdje leže kraljevna i kraljević; naposljetku nađe rupicu, pa se kroz nju provuče unutra. Ču miš gdje njih dvoje još razgovaraju i opazi gdje kraljević stavlja prsten sebi na prst, a kraljevna mu govori:

— Paži dobro na prsten, prijatelju.

— Ne brige te — odgovori kraljević: tä nitko ne će kroza zidove zarad prstena. Ako misliš, da mi nije siguran na prstu, mogu ga staviti u usta.

Poslije nekog vremena kraljević se opruži na leđa, da tako zaspi. No kako se okrenuo poleđice, prsten mu

se zaletje u grlo, pa se kraljević zakašlja, a prsten nato iskoči te se otkotura po podu. Miš odmah cap! zgrabi prsten pa se s njime odšulja mački, što je vrebala kraj mišje rupe.

Međuto kralj pograbio momka, vrgnuo ga u neku golemu kulu i osudio na smrt, zato što se, kaza kralj, šegačio s njime i s njegovom kćerju. Tako je momak morao ondje čamiti do dana, u koji se imala osuda izvršiti. No mačka se neprestano šuljala oko kule i kušala da se onamo s prstenom ušulja. A na mačku se oborio orao, zgrabio je svojim pandžama i s njome odletio preko mora. Nato iznenada došao soko, okomio se na orla, a orao ispustio mačku, te ona pala u more. Kad je osjetila mokrinu, toliko se prepala, da je ispustila prsten pa zaplivala na obalu.

Tek što je mačka stresla vodu sa svoga krzna te se umila, naiđe pas, štono ga gospodar bijaše momku kupio.

— Što da jadna započnem? — zajada mačka pa udari u plač i kuknjavu. — Prsten je izgubljen, momka će smaknuti!

— Ne znam ništa o tome — dočeka pas — samo znam to, da mi u trbuhu nešto trza i udara, kao da će mi se želudac prevrnuti; tä gore već i ne može biti!

— Vidiš, zacijelo si se prežderao — umovala mačka.

— Nikad ne jedem više nego što mogu — objasni joj pas — a i nisam pojeo ništa drugo doli uginulu ribu, što su je valovi na obalu bacili.

— Možda je riba progutala prsten — mudrovala mačka — pa i tebi sad valja životom okajati, što ne možeš zlato probaviti.

— Tkozna, možda i jest tako — reći će pas, kao da se sa sudbinom pomiruje; — kad već valja umirati, bolje odmah nego kasnije; možda će se tako momak izbaviti.

— Nije potrebe — javi se miš, koji također ondje bijaše; — ne treba mi mnogo, da se uvučem; ako je prsten zaista unutri, ja ću ga već nanjušiti.

I miš se uvuče u psa; nije dugo potrajalo, te se i opet pojavi noseći prsten. Mačka odmah uze put pod noge, stiže podno kule, uzvera se gore i kroz rupu dade momku prsten.

Tek što je stavio prsten na prst, momak zaželje, da se kula rasprsne. Tako i bi. Momak stajao na vratima te psovao kralja, kraljicu i kraljevnu i nazivao ih huljama. Kralj odmah pozva svoje ratnike te im zapovjedi, da opkole kulu i da uhvate momka, živa ili mrtva. A momak samo zaželje, da svi vojnici do vrata zapadnu u veliku močvaru, što se nalazila iza brda, jer će tako imati dosta muke da se izvuku — koji u njoj ne ostanu.

Pošto bijaše gotovo s vojskom, opet se obori na kralja, kraljicu i kraljevnu, te zaželje, da dovijeka čame u kuli, u koju bijahu njega zatvorili.

Nakon toga uze zemlju i prijestolje u svoje ruke. Onaj se pas stvorio kraljevićem, a mačka se opet prometnula u kraljevnu, kojom se momak oženio, pa se slavilo svadbeno slavlje, bogato i krasno.

MRMLJAVKO

BILO jednom pet žena, što su išle u polje da žanju; ni jedna nije imala djece, a svaka ih željela! Iznenada nađu neobično veliko guščje jaje: bilo ono golemo gotovo koliko ljudska glava.

— Ja sam ga prva vidjela — reče jedna.

— Ja sam ga vidjela kad i ti — povika druga.

— Moje je, jer sam ga vidjela prije negoli vi — oglasi se treća.

I tako su redom vikale, te se žene toliko posvadile oko jajeta, da umalo jedna drugoj kosu ne počupaše.

Najposlije se sporazumješe, da jaje svima njima pripada i da je zajedničko vlasništvo sviju pet: zaredom će na njemu sjediti, baš kao što guska sjedi, da bi iz njega gušće izlegle.

Prva je sjedila nedjelju dana i tako besposličila: niti se micala niti je išta radila; za to vrijeme morale se druge brinuti za hranu i sebi i njoj. Jednoj to dozlogrdjelo, te ona počela koriti onu, što onako besposliči.

— Ni ti nisi iz jajeta izmiljela, prije nego što si mogla pijuknuti — kaza žena, što je sjedila na jajetu. — Sve mislim, da će se iz ovog jajeta prije izleći čovjek, jer mi se čini, da nešto unutri mrmlja: »Ribe i bungura, kaše i mlijeka.« Sada ti sjedi osam dana, a mi ćemo ti jelo donositi.

Kad je i peta posjedila osam dana, jasno je čula, da u jajetu nešto neprestano viče: »Ribe i bungura, kaše i mlijeka.« I tako ona načini rupu u jajetu, a to umjesto guščeta izmilje dijete, strahovito ružno, goleme glave, a sitna tijela. Tek što je izmiljelo, odmah promrmlja: »Ribe i bungura, kaše i mlijeka.« Nazvaše ga Mrmljavko.

Koliko god dijete bilo ružno, one mu se spočetka radovahu, ali nije dugo potrajalo, i dijete postade tako proždrljivo, da je tamanilo svu hranu, što je one imađahu. Kad bi skuhale zdjelu bungura ili lonac kaše, misleći da će im svima doteći, dijete bi sámo sve za jedan obrok izjelo. I stoga ne htjedoše više da ga imaju.

— Nisam se još ni jedan jedini put najela, otkad je to podmetnuto dijete iz jajeta izmiljelo — kaza jedna između njih.

A kad je Mrmljavko čuo, kako su druge s njome u tom suglasne, najavi, da će rado krenuti svojim putem. Ako on njima ne treba, objasni im Mrmljavko, ne trebaju ni one njemu — i u tome ode.

Pošto je dugo išao, dođe na neki seoski dvor, što se nalazio u krševitu okolišu; ondje upita, imaju li kakva

posla za njega. Odgovoriše mu, da im treba radnik, pa mu vlasnik odredi, da po polju kupi kamenje.

I tako Mrmljavko uze da polje čisti od kamenja. Dizao je tako goleme stijene, što ih ni nekoliko konja ne bi moglo odvući, i sve ih odreda, bile velike ili male, trpao u svoje džepove. Ne potraja dugo, i on s poslom bijaše gotov, pa htjede znati, šta mu je dalje raditi.

— Valja ti stijene po polju povaditi — kaza mu gospodar; — ne možeš s tim poslom tako brzo nakraj: tä istom si počeo.

No Mrmljavko isprazni džepove i nabaca kamenje na gomilu. Gospodar vidje, da je posao gotov, i pomisli, da s tako jakim momkom valja pažljivo postupati. Pozva ga u kuću, da jede. To Mrmljavku bî po volji, i on smaza sve, što bijaše pripremljeno za kućnu čeljad i za sluge. A i s time istom bijaše samo napol sit.

»Valjan je to radnik«, pomisli seljak, »ali i opasan izjelica: baš kao bure bez dna! Takav bi radnik siromašnu seljaku pojeo sve iz temelja, prije nego što bi i opazio.«

Seljak ne imaše više posla za nj, pa mu kaza, najbolje bi bilo da ide kralju na dvore.

Mrmljavko ode kralju i odmah dobi posla. Na kraljevskim dvorima bijaše dosta i jela i rada. Postade ondje slugom, te mu valjade pomagati djevojkama da nose drva i vodu i obavljati druge sitne poslove.

Upita, čega da se najprije prihvati, pa mu narediše, da cijepa drva. A on prionu tako, da je triješće naokolo

letjelo; ne prođe dugo, a on iscijepa sve, što se ondje nalazilo: drvo za gorivo i za građu, cijela stabla i balvane, a kad bijaše gotov, dođe da pita, šta je dalje na redu.

— Zar si već nacijepao drva za vatru? — upitaše Mrmljavka.

— Ništa više nema — odgovori Mrmljavko.

— Tä nije moguće! — kaza nadglednik.

I ode da zaviri u suše. A kad tamo, ima šta i vidjeti: Mrmljavko iscijepao sve poprijeko, bilo to drvo za vatru ili za građu.

»Strahota!« pomisli nadglednik, pa mu kaza, da ne će dobiti jela, dok u šumi ne obori i ne dovuče toliko stabala, koliko ih je za gorivo iscijepao.

A Mrmljavko u kovačnicu, pa u kovača zatraži, da mu skuje sjekiru od trista kila željeza. Zametnuo se sjekirom i otišao u šumu, da stabla siječe. Sjekao je jele i omorike, obarao sve poprijeko, rušio sve, do čega je dolazio, na kraljevskom zemljištu i na susjednom. Niti je sjekao vrhove niti stabla potkresivao, tako da je sve ležalo kao olujom povaljeno. Zatim natovari goleme saone i upregnu sve konje. No konji ne mogahu s teretom ni s mjesta; on ih primi za glavu, da ih krene, ali im otkinu glave. Nato ih ispreže i ostavi da leže, a sam se upreže i poveze silni tovar.

Kad stiže dvorima, kralj sa svojim glavnim tesarom stajao na vratima, nakan da mu priredi zao doček, zato što je onako pustošio po šumi (tesar je naime ondje bio i sve vidio). No kad Mrmljavko uđe sa pol šume u dvo-

rište, kralja — osim bijesa — spopade i strah, te on pomisli, da mu valja s njime biti na oprezu, kad je tako jak.

— Vrstan si radnik! — kaza kralj. — A koliko izjeđeš u jedan mah? Tä sad si zacijelo i gladan!

Mrmljavko odgovori, da je potrebno dvanaest bačava brašna, da mu se priredi valjana kaša; kad to strpa u želudac može se neko vrijeme strpjeti.

Trebalo je vremena, da svare takvu kašu, a Mrmljavko je međuto imao nanijeti drva u kuhinju. Natovario on cijelo brdo drva na saone, no kad s njima htjede kroz vrata, ne bijaše baš pažljiv: kuća gotovo da se iz temelja istavi, te umalo momak ne sruši dvore.

Kad najposlije jelo bijaše gotovo, poslaše ga van, da sazove družinu. A on povika tako glasno, da je odjeknulo brdom i dolinom, ali mu čeljad ne dođe onako brzo, kako je on želio, pa nastade svađa, u kojoj dvanaest ljudi plati životom.

»Ubi mi dvanaestoricu ljudi«, kaza kralj, »a jede tkozna koliko puta za dvanaestoricu.«

— A za koliko ih radiš? — upita kralj.

— I radim tko zna koliko puta za dvanaestoricu! — odgovori Mrmljavko.

Pošto je jeo, trebalo je da ide u žitnicu, da žito mlati. Tu izvuče gredu sljemenjaču i od nje sebi načini mlatilo, a kad se krov htio srušiti, on uze golemu jelu, onako sa svim granama, pa je stavi umjesto sljemenjače. I onda

poče mlatiti i žito, i slamu, i sijeno — sve uzduž i poprijeko. Tako je mnogo toga upropastio, jer je žito s pljevom letjelo naokolo, da se nad dvore nadvio čitav oblak.

Kad je s mlaćenjem bio pri kraju, provali neprijatelj u zemlju, te izbi rat. Kralj mu reče, neka oko sebe sakupi ljude, pa nek iziđe, da dočeka neprijatelja i da ga potuče. Kralj je naime mislio, da će Mrmljavko u boju s neprijateljem i zaglaviti.

A Mrmljavko kaza Ne! Čemu da ginu kraljevi ljudi, kad on i sam može s neprijateljem nakraj.

»Utoliko bolje«, pomisli kralj; »onda ću ga se posigurno osloboditi.«

Valjan mu je buzdovan potreban, objasnio je Mrmljavko, pa javišc kovaču. Skovaše mu buzdovan od sto kila, ali Mrmljavko kaza, da je dobar, da se njime orasi krckaju. Nato mu skovaše buzdovan težak tri cente.

— Taj je baš da njime čavle u cipele zabijaš — promrsi Mrmljavko.

No kovač mu sa svojim pomoćnicima nije mogao veći skovati. Nato Mrljavko ode sam u kovačnicu te ondje sebi skova topuzinu od tisuću i pet stotina kila. Da bi se ta s mjesta krenula, trebalo bi stotinu ljudi. »Dobra je za nuždu«, pomisli Mrmljavko.

Sad mu je trebala torba s hranom, pa mu je načiniše od petnaest volujskih koža i dobro je natrpaše jelom, a onda se Mrmljavko uputi niz brijeg, s torbom na leđima i s topuzinom na ramenu.

Kad je poodmakao toliko, da su ga neprijateljski ratnici ugledali, izaslaše jednoga, da ga pita, hoće li to na njih udariti.

— Čekajte, dok se najedem — reče Mrmljavko, spusti se podno brijega i sjede iza svoje goleme torbe, da jede.

No neprijatelji ne htjedoše čekati, već počeše na nj odapinjati, tako da ga obasuše kišom zrna, što su zujala i pljuštila.

»Te me borovnice ne mame«, kaza Mrmljavko, pa se još više naklopi na jelo. Ni olovo ni željezo ne mogaše mu nauditi: pred njim bijaše njegova torba kao kakav zid, što je zaustavljao kugle.

Neprijatelj zatim poče bacati bombe i gađati iz topova. Jedva da bi se maknuo, kad god bi ga pogodili. »Ne mari«, promrmlja Mrmljavko. A onda ga bomba pogodi u otvorena usta i zaletje se u dušnik, ali je on ispljunu. Nato doletje lančano zrno te se probi u zaklopnicu s maslacem, a drugo mu izbi zalogaj između prstiju.

On se tada rasrdi, ustade, zgrabi topuzinu, udari njome o zemlju i upita, kane li mu iz usta uzeti hranu svojim borovnicama, što ih ispuhuju nezgrapnim puhaljkama. Ponovi još dva-tri udarca, tako da su se zatresla okolna brda i bregovi, a neprijateljski se ratnici razletjeli zrakom kao pljeva — i rat bijaše dokrajčen.

Kad se Mrmljavko vratio i zatražio novi posao, kralju od muke pozli: tä mišljaše, da se gosta posigurno otarasio. Nije znao drugo doli da ga pošalje u pakao.

— Sad možeš k vragu, da u njega danak naplatiš! — bijesno će kralj.

A Mrmljavko pođe, s torbom na leđima i s topuzinom na ramenu. Put mu nije dugo trajao. Kad je stigao svome cilju, đavo se upravo nalazio na saslušanju. Ne bijaše nikoga doma do njegove babe, a ova kaza, da nikad nije čula ni o kakvu danku, pa neka stoga drugi put navrati.

— Ah, »Dođi sutra!« Poznam tu smicalicu — dočeka Mrmljavko. — Ali kad sam jednom tu, tu i ostajem; valja mi uzeti danak, a vremena imam, mogu čekati.

No kad je pojeo svu svoju zalihu hrane, poče se dosađivati, te i opet u babe zatraži danak.

— Na srijedu s dankom! — zagalami Mrmljavko.

— Ništa! Ni govora o tome! — odbrusi vražja baba. — A što ti velim, čvrsto je baš kao stari bor, što vani stoji.

Vani, zaista, paklu pred vratima, stajao star bor, a tako velik, da ga je petnaest ljudi jedva moglo obujmiti. Mrmljavko se uspe na vrh bora pa ga stade tresti i savijati, kao što bi čovjek tresao i savijao vrbov prut. Nato upita vražju babu, hoće li sada danak platiti.

Babi ne bješe druge nego s dankom na srijedu: iznese toliko novca, koliko je Mrmljavko mogao u torbi ponijeti. A on s dankom krenu natrag, na kraljevske dvore.

Tek što se udaljio, eto ti đavla kući. Kad ovaj ču, da je Mrmljavko otišao s onolikom torbom punom novca najprije namlati svoju babu, a onda pojuri za Mrmljavkom, da ga zaskoči. Brzo ga je dostigo, jer nije nosio nikakva tereta, a usput je i letio, dok se Mrmljavko s teškom torbom morao držati polja i ravnice.

Kad je osjetio, da mu je đavo za petama, pojuri što je mogao bolje, a za sobom isturi topuzinu, da đavla drži na nekoj udaljenosti. I eto tako su trčali jedan za drugim: Mrmljavko držao za držak, a đavo se mučio topuzinom, dok naposljetku ne naiđoše na neku duboku dolinu. Tu Mrmljavko skoči s jednog brijega na drugi, a đavo tako bijesno pojuri za njim, da je naletio na topuzinu, pa se strovalio u dolinu i slomio nogu: osta tako ležeći u dolini.

Radnička biblioteka

— Eto, tu vam je danak! — povika Mrmljavko, kad stiže na kraljevske dvore, i baci pred kralja golemu torbu punu novca, a od silnog treska dvori se iz temelja zaljuljaše.

Kralj mu lijepo zahvali i obeća mu dobru nagradu i dobru svjedodžbu, ako mu treba; ali Mrmljavko ne htjede drugo, nego da mu daju novi posao.

— Šta treba sada da radim? — upita on kralja.

Pošto je neko vrijeme razmislio, kralj mu kaza, neka ide gorskom vilenjaku, koji je kralju ugrabio djedovski

mu mač; vilenjak ima dvore kraj mora, a onamo se nitko ne usuđuje.

Mrmljavko strpa nekoliko kola hrane u svoju golemu torbu pa opet uze put pod noge. Dugo je išao preko šuma i polja, brda i dolina, dok ne stiže podno gore, u kojoj je, kako kazivahu, boravio zmaj, koji je kralju ugrabio djedovski mu mač.

No vilenjak nije boravio pod vedrim nebom, na otvorenu, a planina uz to bila zatvorena, pa Mrmljavko nije mogao unutra, k vilenjaku. Pridruži se stoga nekim kamenolomcima, što su ondje imali svoj nastan i u onim brdima lomili kamen. Još nikada nisu imali takve pomoći, kakvu dobiše u Mrmljavku, jer je ovaj tako udarao, da je pucala planina, a naokolo letjele stijene kao kuća goleme. No kad o podne htjede otpočinuti i uzeti prvi obrok, to jest prva kola hrane iz svoje zalihe, vidje, da mu je tu količinu netko već pojeo.

— Obično je u mene dobar têk — promrmlja Mrmljavko — ali sad vidim, da je još bolji u onoga, tko ovdje bijaše, jer je i kosti pojeo.

Tako je bilo prvog dana, ali ni drugoga ne bî bolje. Trećeg dana ode opet na posao, uze treći obrok i leže da spava, ali nije spavao, nego se samo pritajio.

A evo šta bijaše: dok je on tobože spavao, iz planine iziđe vilenjak sa sedam glava, poče cmakati, te onda naklopi na jelo.

— Sad je zgoda, pa ću jesti — reče vilenjak.

— To ćemo istom vidjeti! — dočeka Mrmljavko i zamahnu na nj topuzinom, da su mu odletjele glave.

Nato uđe u planinu, iz koje je vilenjak izišao, a kad tamo — to unutri stoji konj i hrani se iz bačve pune žerave, a za njim opet bačva zobi.

— Zašto ne jedeš iz bačve, u kojoj je zob? — u čudu će Mrmljavko.

— Zato što se ne mogu okrenuti — odgovori konj.

— Ja ću te okrenuti — prihvati Mrmljavko.

— Radije mi glavu otkini — zamoli konj.

Mrmljavko tako i učini, i gle! — od konja postade naočit čovjek. Ovaj kaza, da ga je vilenjak začarao i u konja pretvorio. Čovjek pomože Mrmljavku da nađe mač, što ga je vilenjak sakrio pod postelju. A na postelji ležala vilenjakova baba i hrkala.

Kući krenuše preko vode, no baš kad se bijahu zaputili, eto ti babe za njima. Nije ih mogla dostići, pa okrenu da pije vodu. Pila je i pila, tako da je voda opadala i opadala, no najposlije nije mogla sve more ispiti, pa se baba nadula i pukla.

Kad stigoše na kopno, Mrmljavko posla kralju glas, da pošalje po mač. Kralj uputi četiri konja, ali ga ovi ne mogoše ni maknuti s mjesta. Nato kralj posla osam konja, pa onda dvanaest, ali mač osta, gdje je i bio: nikako ga ne mogahu s mjesta makuti. A Mrmljavko ga nato sam uze i odnese.

Kralj nije vjerovao svojim rođenim očima, da to opet pred sobom vidi Mrmljavka; ali b[illegible] s njime

ljubazan te mu obeća zlatna brda i doline. A kad Mrmljavko zatraži novi posao, kralj mu reče, neka ide na dvore nekome vilenjaku, kamo se nitko ne usuđuje, pa neka ondje ostane, sve dok ne sagradi most preko tjesnaca, kako bi ljudi mogli onamo prelaziti. Bude li valjan te i taj posao obavi, lijepo će ga nagraditi, čak će mu i svoju kćer dati za ženu.

»S time ću lako nakraj«, mišljaše Mrmljavko. No nitko se nikad nije vratio, tko je onamo otišao. Svi, koji su donde doprli, ležali su na zemlji pobijeni i smrvljeni u kašu. Kralj je mislio, da nikad više ne će vidjeti Mrmljavka, kad ga onamo pošalje.

A Mrmljavko se zaputio, uprtio svoju golemu torbu s hranom, uzeo, kao kladu, okresano i otesano borovo stablo, zatim sjekiru, klin i nekoliko komada lučeva drveta, a sa sobom poveo i nekoga siromašnog dječaka s kraljevskih dvora.

Kad je izbio na tjesnac, voda bila puna leda i tako šumjela, kao da se vodopad čuje. Ali on svojski zagazi te prijeđe na drugu stranu i stiže pod dvore.

Pošto se opet zagrijao i glad utažio, htjede spavati. No ne potraja dugo, te nastade takva buka i tutnjava, kao da su se dvori tumbe okrenuli. Vrata se širom otvoriše, a on ne vidje drugo doli nekakvo strašno ždrijelo, što se razjapilo od praga do nadboja.

— Eto ti zalogaj, kušaj ga! — reče Mrmljavko i baci dječaka u ždrijelo. — Ded da vidim, tko si: možda kakav stari znanac?

Tako je i bilo: bio to đavo glavom. Zaigraše karata. Đavo je htio da vrati štogod od danka, štono ga je Mrmljavko onomad za kralja naplatio od njegove babe.

No igrao on kako mu drago, Mrmljavko je neprestano dobivao, jer je na najbolje karte stavljao znak križa. A kad mu je odnio sve i sasvim ga operušao, morade đavo dati od zlata i srebra, što ga na dvorima bijaše.

Kako bijahu zaigrali, obuze ih takva vrućina, da više nisu mogli kartu od karte razlikovati.

— Sada treba da drva cijepamo — predloži Mrmljavko te podiže svoju sjekiru i zasiječe u borovo stablo; načini u drvetu procijep i u nj zabi klin, ali drvo žilavo, ne htjede se rascijepiti.

— Vele, da si jak — reče Mrmljavko đavlu; — deder pljuni u šake, stavi svoje pandže u procijep, pa rascijepi drvo, da vidimo, što valjaš.

Đavo tako učini, zahvati prstima i lijevo i desno u procijep, te upe svom snagom, da drvo rascijepi. Ali Mrmljavko iznenada izbi klin — i đavo ostade prištinut. Nato mu Mrmljavko stade sjekirom leđa namekšavati. Đavo je kukao i lijepo molio, da ga oslobodi, no Mrmljavko ni da čuje, sve dok mu đavo nije obećao, da se više nikad ne će ondje pojaviti i mutiti. Osim toga morade obećati, da će sagraditi most preko tjesnaca, da bi ljudi mogli prelaziti s jedne strane na drugu u svako godišnje doba, a mora ga dovršiti, čim leda nestane.

— Teško je to — uzdahnu đavo, ali mu ne bijaše druge; želi li da se oslobodi škripca, mora to obećati. No ipak iznese jedan uvjet: da njemu pripadne duša onoga, koji prvi prijeđe preko mosta; to će biti njegova mostarina.

— Dobro je, neka ti bude — prihvati Mrmljavko, pa ga onda oslobodi procijepa i krenu svojim putem.

Kad je kralj došao, da vidi, je li Mrmljavko izbijen i premlaćen, morade gaziti po samome novcu, da bi se prikučio njegovoj postelji. Novac svuda ležao u gomilama i vrećama visoko uza zidove, a na postelji se pružio Mrmljavko i svojski hrkao.

»Bog se smilovao i meni i mojoj kćerki!« uzdahnu kralj, kad vidje da Mrmljavku ne fali ni vlas s glave. »Sve je eto obavio kako treba, nitko toga ne može zanijekati, ali nema govora o tome, da proslavi svadbu s mojom kćerju, sve dok most ne bude gotov.«

Jednoga lijepog dana i most bio gotov, a na mostu stajao đavo, da ubere svoju mostarinu, štono bijaše uvjet za gradnju.

Mrmljavko je htio, da kralj s njime prvi mostom prođe, ali kralj za to nije imao volje. Nato Mrmljavko sam zajaše konja, preda se, sedlu na oblučje, stavi debelu dvorsku kravaricu (bila ona poput kakve glomazne klade), pa s njom udari preko mosta da je sve tutnjilo.

— Gdje je mostarina? Gdje je duša? — povika đavo.

— U kladi! — odvrnu Mrmljavko. — Želiš li je imati, valja ti pljunuti u šake pa je izvaditi.

— Ne, hvala lijepo! — dočeka đavo. — Ne će li ona meni, ne ću ni ja njoj. Jednom si me prištinuo, ne ćeš više!

I u tim riječima odjuri svojoj babi, pa ga odonda nisu ni čuli ni vidjeli.

A Mrmljavko se vrati na dvore, da ište nagradu, što mu ju je kralj obećao. No kad kralj uze otezati, u nakani da mu je ne da, i kad poče izmišljati koješta, da porekne, što je obećao, Mrmljavko kaza, da je najbolje da mu se pripremi torba s hranom, jer je nakan da uzme svoju nagradu. Kralj tako učini, i kad torba bijaše gotova, Mrmljavko pograbi kralja pa s njime pred dvore, a onda ga tako hiti, da je odletio visoko, visoko. Za njim baci i torbu, da baš ne ostane bez hrane. Ako još nije iz visine pao, onda i dandanas lebdi s torbom između neba i zemlje.

BAZLAMAČA

ILA jednom jedna žena, što je imala sedmero djece; mališani bili gladni, pa im ona pekla bazlamaču. Bijaše to bazlamača od grušaline; razlila se po tavi, narasla i lijepo nadošla, djeca stajala naokolo, a djed sjedio i gledao.

— Daj mi, majko, malo bazlamače, tako sam gladan — kaza jedan mališan.

— Draga majko — reče drugi.

— Draga i mila — oglasi se treći.

— Draga, mila i slatka — javi se četvrto dijete.

— Draga, zlatna, mila i slatka — proširi peto.

— Draga, zlatna, mila, dobra i slatka — nadopuni šesto.

— Draga i zlatna, dobra i slatka, mila i premila — nadoveza sedmo, i tako su djeca redom molila, jedno ljepše od drugoga, jer bijahu tako gladna i dobro odgojena.

— Pričekajte, djeco moja, dok se barem prevrne — kaza mati («dok je prevrnem«, trebala je reći) — pa

ćete svi dobiti bazlamače; tä gledajte samo, kako se uzdigla i kako je lijepo nadošla.

Kad je bazlamača to čula, uplaši se, pa se najednom sama od sebe prevrnu i htjede van iz tave; ali opet pade u nju na drugu svoju stranu, a kada se i sa te strane malo ispekla, postade čvršća, skoči iz tave na pod, te se kao kakvo kolo stade koturati, iziđe na vrata pa se zakotura cestom.

— Za njom, naprijed!

Da ste vidjeli, kako je žena potekla za njom, s tavom u jednoj a sa žlicom u drugoj ruci, pojurila što je noge nose, za njom opet djeca, a za svima djed zašepesao.

— Hej, hoćeš li stati! Držite je, ne dajte joj dalje! — vikahu jedno drugome iza svega glasa, hoteći je zaustaviti u koturanju i uloviti. No bazlamača se koturala i koturala pa odjednom toliko odmakla, da je više ne mogahu vidjeti: ta bijaše ona spretnija i brža od njih sviju. Pošto se jedno vrijeme tako koturala susrete nekog čovjeka.

— Dobar dan, bazlamačo — pozdravi je čovjek.

— Dobar dan, čovo novo — uzvrati bazlamača.

— Draga bazlamačo, nemoj se tako koturati: stani malo, da te smažem — kaza joj čovjek.

— Kad sam umakla ženi beni, djedu šepi i mališanima drečavim golišanima, umaknut ću i tebi, čovo novo — odvrati mu bazlamača pa zagrabi svojim putem. Koturala se i koturala, dok ne naiđe na neku kokoš.

— Dobar dan, bazlamačo — zaželje joj kokoš.

— Dobar dan, koko čvoko — uzvrati bazlamača na pozdrav.

— Draga bazlamačo, nemoj se tako koturati: stani malo, da te počopam — zarakoli joj kokoš.

— Kad sam umakla ženi beni, djedu šepi, mališanima drečavim golišanima i onome čovu novi, umaknut ću i tebi, koko čvoko — odvrati joj bazlamača pa se poput kakva kola zakotura putem. Koturala se tako i susrela pijetla.

— Dobar dan, bazlamačo — pozdravi je pijetao.

— Dobar dan, pjetliću zeleni repiću — uzvrati mu bazlamača.

— Draga bazlamačo, nemoj se tako koturati: stani malo, da te počopam — predloži joj pijetao.

— Kad sam umakla ženi beni, djedu šepi, mališanima drečavim golišanima, čovi novi i koki čvoki, mogu onda umaći i tebi, pjetliću zeleni repiću — odvrati mu bazlamača, pa se opet zakotura što je mogla brže. Pošto se podosta koturala, susrete neku patku.

— Dobar dan, bazlamačo — pozdravi je patka.

— Dobar dan, patko šigo-migo! — uzvrati joj bazlamača.

— Draga bazlamačo, nemoj se tako koturati: stani malo, da te progutam — zakloca joj patka.

— Kad sam umakla ženi beni, djedu šepi, mališanima drečavim golišanima, čovi novi, koki čvoki i pjetliću zelenom repiću, mogu i tebi umaći, patko

šigo-migo — odvrati bazlamača, pa se opet stade koturati što je brže mogla. Pošto se tako podugo koturala, susrete neku gusku.

— Dobar dan, bazlamačo — pozdravi je guska.

— Dobar dan, gusko ševeljajko — uzvrati joj bazlamača.

— Draga bazlamačo, nemoj se tako koturati: stani malo, da te progutam — zagače joj guska.

— Kad sam umakla ženi beni, djedu šepi, mališanima drečavim golišanima, čovi novi, koki čvoki, pjetliću zelenom repiću i patki šigi-migi, mogu onda i tebi umaći, gusko ševeljajko — odvrati bazlamača, pa se opet zakotura i nestade.

Pošto se dugo i podugo tako koturala, naiđe na nekoga gúska.

— Dobar dan, bazlamačo — pozdravi je gusak.

— Dobar dan, gusane musane — uzvrati mu bazlamača.

— Draga bazlamačo, nemoj se tako koturati: stani malo, da te u želučić preselim — zapiska joj gusak.

— Kad sam umakla ženi beni, djedu šepi, mališanima drečavim golišanima, čovi novi, koki čvoki, pjetliću zelenom repiću, patki šigi-migi i guski ševeljajki, mogu onda i tebi umaći, gusane musane — odvrati bazlamača, pa se opet stade koturati i koturati što je najbrže mogla.

Pošto se dugo i podugo tako kotrljala, susrete neku svinju.

— Dobar dan, bazlamačo — pozdravi je svinja.

— Dobar dan, prljavče roktavče — uzvrati bazlamača pa se odmah zakotura što je mogla bolje.

— Stani malo, hej! — zarokta joj prase. — Ne treba da toliko juriš: može nas dvoje i polako, pa zajedno kroza šumu: tako će nam biti sigurnije.

Ne učini se bazlamači lošim taj prijedlog, pa tako njih dvoje pođoše. Pošto su neko vrijeme išli, naiđoše na potok. Svinja zapliva, ne bijaše joj teško: držalo je salo; ali bazlamača ne mogaše prijeko.

— Uđi mi u njušku — svjetova je svinja — pa ću te tako prenijeti.

Bazlamača posluša savjet.

— Mljac-mljac! — mljacnu svinja i na jedan zalogaj požđera bazlamaču, koja se više nije pojavila, pa zato i priča prestaje.

BRODAR I ĐAVO

IO jednom neki brodar, kojega je služila nevjerojatna sreća u svemu, čega god bi se prihvatio. Nitko nije dobivao toliko robe za prijevoz i nitko nije zarađivao toliko novaca, koliko on, jer je njemu, štono riječ, novac sam u džep tekao. Isto tako ne bijaše nikoga, tko bi se usudio na onakva putovanja, kakvih se on poduhvaćao, jer kuda god bi zaplovio, vjetar mu bio povoljan, te su ljudi govorili: kad on samo šešir okrene, i vjetar se okreće onamo, kamo on želi.

Mnoge je godine po moru plovio, prevozio drvo i druge tovare, stizao čak u Kitaj, a novac mu pritjecao, da ga bijaše kao pljeve. Jednom se tako opet otisnuo sa svojim jedrenjakom i punim jedrima zaplovio preko Sjevernog mora, kao da je ukrao i brod i tovar. Ali onaj, koji ga je htio dostići, jurio brže od njega, a bio to sam đavo. Brodar je naime s đavlom sklopio ugovor, kao što već i zamišljate, a toga dana i časa padao rok; brodar je mogao svaki čas očekivati, da đavo dođe po nj i da ga odnese.

Brodar se iz kajite uspe na palubu, da pogleda vrijeme; zatim zovne brodskog tesara i još dvojicu-trojicu ljudi, te im naredi, da siđu pod palubu, u prostor za teret, i da na brodskome dnu načine dva otvora, na otvore neka postave sisaljke i neka ih tako priljube, da morska voda dopre visoko u cijevi.

Zagledaše se ljudi i začudiše se neobičnoj zapovjedi, ali učiniše, kako im je brodar naredio; prorezaše dva otvora u brodskome dnu i postaviše sisaljke tako, da ni kap vode nije mogla prodrijeti u tovar; a u sisaljke navrlo more sedam stopa visoko.

Tek što su s iverjem nakon svršena posla izišli na palubu, eto ti i đavla: dojurio on u jednom zamahu vjetra i pograbio brodara za jaku.

— Stani, stari, nije takve hitnje! — dočeka brodar te poče da se brani i da se silom oslobađa kandža, koje su ga držale. — Zar se nisi ugovorom obvezao, da ćeš mi brod uvijek držati suh i čitav? Lijepo li mi držiš riječ! Pogledaj sisaljke! Voda u cijevima stoji sedam stopa visoko! Pumpaj, vraže, iscrpaj mi vodu iz broda, pa me možeš uzeti i držati koliko te volja!

Đavo bijaše dovoljno glup, te pusti, da ga brodar namagarči. Mučio se i znojio, znoj sa njega curkom curio, potekao mu niz leđa takvim potokom, da se na njemu mlinsko kolo moglo okretati — ali s poslom đavo ne mogaše nakraj, jer je crpao vodu iz Sjevernog mora i opet je u Sjeverno more lio.

Dozlogrdje đavlu taj posao, pa kad se naposljetku umorio i više nije mogao crpati, bijesan odjuri kući, svojoj baki, da otpočine. Brodara ostavi, da bude brodar dokle hoće, pa ako ovaj nije umro, onda još i danas morem plovi i jedri kamo ga volja, sve s vjetrom, što puše onako, kako on šešir okrene.

RADNIČKA BIBLIOTEKA
Mjesno Vijeće Zagreb

SADRŽAJ

Istočno od sunca i zapadno od mjeseca 7
Tri limuna 27
Momak koji je morao tri godine služiti bez plaće . . 37
Mrmljavko 57
Bazlamača 75
Brodar i đavo 81

Urednik *Grigor Vitez*
Korektor *Blaženka Latas*
*
Izdavačko poduzeće *Mladost*
Zagreb, Ilica 7
Za izdavača *Živko Jeličić*

-04- 1998

18 -07- 2025

kgz RADNIČKA BIBLIOTEKA ZAGREB
020061996

Knjižnica Božidara Adžije

A
839.5
ASBJO
n

020061996 / 25.502